

Keskkonnahariduse õppeprogramm

Looduskaitse ja kaasamise õpiõu talumetsas

Looduskaitse ja kaasamise õpiõues uurime mitmekesise linnalähedase metsaala põhjal praktilise loodushoiu, keskkonnast hoolimise, elurikkuse säilitamise, säästva eluviisi, kliimamuutuste, looduskaitse ja teisi keskkonnanohiu aktuaalsete probleemidega seotud teemasid ja nende lahendusvõimalusi.

Programmi sihtrühm: 7.-9. klass, kuni 25 õpilast, suuremat gruppi käsitletakse vajadusel ja kokkuleppel kahe klassina ning kaasatakse täiendav juhendaja.

Õpiõue läbiviimise saab kohandada nii liikumise kui muu erivajadusega õpilastele. Õppetöö toimub eesti keeles. Muukeelse õppeprogrammi läbiviimine tuleb eelnevalt eraldi kokku leppida.

Programm kestab 3 tundi ja sobib läbimiseks igal aastaajal. Vahendid õpperetke juhendaja poolt.

Õpiõue asukoht on valitud ja seostatud õppeprogrammi eesmärkidega. Uuealle talumets ja õpiõu Viljandimaal Kolga-Jaani lähistel programmi läbiviimise asukohana võimaldab õppeprogrammis sätestatud eesmärkide head saavutamist. Kümne hektari suurune PEFC sertifikaadiga talumets võimaldab demonstreerida keskkonnanahoidliku majandamise põhimõtteid, õpilased saavad õppekeskkonnas vahetult tegutseda ning õppekeskkond toetab loodushoiu teemade käsitlemist. Soovi korral võib aga õppeprogrammi läbi viia ka mujal – koolilähedasel õuealal või õppeprogrammi korraldaja poolt organiseeritud õppeala. Õpiõue läbiviimise saab kohandada ka liikumise või muu erivajadusega õpilastele.

Õppeprogrammi eesmärgid

Õpitulemus: õpilastel on arusaam loodushoiu olulisusest, õpilastel on teadmised säästliku ja jätkusuutliku käitumise ning nende rakendamise kohta. Õpilastel on esmased teadmised ringmajandusest, kliimamuutuste mõjust Eesti loodusele ning meeskonnatöö ja kaasamise oskused.

Õppeprogrammi läbimisel

- õpilane teab:
 - kuidas on looduses taimed ja loomad seotud kasvukohatingimustega (sademed, maapinna niiskus, mullastik),
 - milline on metsa eluring ja seda arvestav looduskasutus,
 - milliseid looduse hüvesid (ökosüsteemiteenuseid) on võimalik metsast saada,
 - kuidas läbi tarbimisharjumuste ja looduskäitumise toetada jätkusuutlikku tasakaalu ja loodushoidu,
 - kuidas on võimalik panustada looduskaitseks Eestis;
- õpilane oskab:
 - looduses käimisel ja aktiivsel liikumisel arvestada oma käitumise mõju loodusele,
 - mõõta lihtsamaid keskkonnaparametreid (õhu ja vee temperatuur ja kvaliteet, metsa vanus jm);
 - kaasuda eakohaselt ja endale sobival viisil looduskaitse tegevustesse ja teha koostööd;
- õpilane tunneb:
 - enamlevinuid puid (mänd, kuusk, kask, haab) ning eristab erinevaid õppealal leiduvaid metsa- ja kasvukohatüüpe (kuusik, kaasik, segamets jm) ja nende taimestikku;
 - sobivaid looduskaitse tegevusi elurikkuse säilitamiseks linnalähedases metsas ja metsasel puhkealal.

Seosed riikliku õppekavaga: mõistab inimese ja keskkonna seoseid, suhtub vastutustundlikult elukeskkonda ning elab ja tegutseb loodust ja keskkonda säästes; oskab esitada loodusteaduslikke küsimusi, nende üle arutleda, esitada teaduslikke seisukohti ja teha tõendusmaterjali põhjal järeldusi. Õppeprogrammis tutvustatav seotakse osaleva klassi ainekavaga riikliku õppekava baasil (nt 7. klass: mõõtmised ja tulemuste esitamine, aine olekud, sademed, väärtused ja väärtushinnangud, tervis ja tervislik elustiil, kehaline aktiivsus; 8. klass: kodanikuühiskond, suhtlemisoskus, inimtegevusega kaasnevad keskkonnaprobleemid, veestik; 9. klass: majandusgeograafia, tarbimine, Eesti kliima ja seda kujundavad tegurid).

Seosed keskkonnateadlikkuse ja säästva arengu teemadega: käsitletakse keskkonnakaitse ning looduskaitsete tegevuste olulisust, säästlikku ja jätkusuutliku looduskasutust ning käitumist looduses, arutletakse kliimamuutuste mõju üle Eesti loodusele.

Õppeprogrammi sisu ja metoodika

Õppeprogrammis käsitletakse seostatult loodus- kultuuri-, sotsiaalset ja majanduslikku keskkonda ning on kujundatud sisult terviklik teaduspõhine programm, mis sisaldab eesmärgipäraseid ja programmi eesmärkide saavutamist toetavaid mõtestatud tegevusi. Kasutame mitmekesiseid kaasavaid õppemeetodeid, kohandades tegevused vastavale sihtrühmale.

Õpiõue raames käsitletakse kaheksat teemat. Programm läbitakse üheaegselt loodusretkena, mille raames tutvutakse õpikeskkonnaga ja samal ajal käsitletakse konkreetset sisuteemat – raja läbimisel on 8 temaatilist rajapunkti. Osalejad jaotatakse viide tiimi. Igale tiimile antakse tööleht, mis sisaldab teemakohaseid kontrollküsimusi. Teemad:

1. **Mina ja loodus** (20 minutit). Suundume õppealale, koguneme lagendikule ja vaatame, mida enda ümber näeme. Tutvustame õppeprogrammi. Räägime ohutust viibimisest ja turvalisusest metsas. Lepime kokku käitumisreeglid õppeprogrammis ja õpperetkel. Kuidas me sõltume loodusest? Kuidas mõjutab loodus meid? Kuidas meie mõjutame loodust? Kasutatav meetod: arutelumeetod.
2. **Elurikkus, püsivus ja muutumine** (30 minutit). Käime erinevates kasvukohatüüpides ja metsapiirkondades (kuusik, kaasik, salumets). Märkame erinevusi ja arutleme nende põhjuste üle. Räägime metsa elutsüklist, vaatame erinevas arengujärgus olevaid puid ja metsapõlvkondade vaheldumist. Mõõdame ja arvutame puude vanust ja pikkust, määrame erinevaid puid tüvede põhjal. Kuidas elurikkust looduses märgata? Mõõdame vee ja õhu kvaliteeti. Mida uut saime teada seostest ja sõltuvusest looduses? Kasutatavad meetodid: vaatlus, interaktiivne loojutus, arutelumeetod, dialoogimeetod, heuristiline meetod, juhendusmeetod, praktikameetod.
3. **Looduskasutus, ringmajandus ja tehnoloogia** (20 minutit). Arutleme, kuidas kasutada looduse hüvesid (ökosüsteemiteenuseid) nii, et elurikkus ja looduskooslused säiluksid niihästi konkreetsetes õpikeskkonnas kui Eestis üldiselt. Arutleme konkreetsete näidete põhjal, milline on jätkusuutlik looduskasutus ja majandus. Tutvume pärandkultuuriobjektidega (piirikivi, ajalooline metsakuivenduskraav jt) ja nende ajalooa. Uurime, kuidas läbi tarbimisharjumuste ja looduskäitumise toetada jätkusuutlikku tasakaalu ja loodushoidu. Kas uued tehnoloogilised lahendused päästavad maailma või on vajalikud teised võtted? Mis on rohepesu ja roheline vale? Kasutatavad meetodid: arutelumeetod, dialoogimeetod.
4. **Kliimamuutused maailmas ja Eestis** (20 minutit). Kuidas on kliimamuutused mõjutanud elukeskkonda Maal? Milliseid märke näeme kliimamuutuste mõjust Eestis? Millised on sobivad tehnoloogiad kasvuhuonegaaside sidumiseks ja kliimamuutuste mõju vähendamiseks? Kasutatavad meetodid: arutelumeetod, dialoogimeetod.
5. **Looduskaitse Eestis ja maailmas** (30 minutit). Tutvume looduskaitse ajalooa ja looduskaitsega tegelevate organisatsioonidega Eestis ja maailmas. Tutvume kesksete looduskaitseprobleemidega õpikeskkonna ja Eesti näitel ning levinumate praktiliste looduskaitsete võtetega ja programmidega. Arutleme, kuidas on võimalik panustada looduskaitsele Eestis. Kasutatavad meetodid: arutelumeetod, dialoogimeetod.
6. **Igäühe loodushoid – milleks ja kuidas?** (20 minutit). Arutleme igäühe loodushoiu põhimõtete üle. Kuidas igapäevaselt käituda loodussäästlikult? Kasutatavad meetodid: dialoogimeetod, heuristiline meetod.
7. **Kaasamine** (20 minutit). Räägime kaasamisest loodushoiu ja looduskaitse. Arutleme, milline saab olla õpilase roll loodushoiu sõnumite teemal. Kuidas ära tunda manipuleerimist ja rohepesu sõnumeid? Millised on head kaasamistehnikad? Kasutatavad meetodid: arutelumeetod, dialoogimeetod.
8. **Minust muutub maailm** (20 minutit). Arutleme, kuidas saame oma tegevusega mõjutada loodushoidu. Millised võiksid olla eesmärgid looduse hoidmisel? Kas olla pigem kaasaja või kaasatav? Kuidas leida mõttekaaslast? Järgmine loodushoidlik samm? Võtame kokku õppepäeval omandatu. Arutame, mis meelde jäi ja mida me sellest edaspidiseks kaasa võikime võtta. Kasutatavad meetodid: arutelumeetod, dialoogimeetod.

Õppeprogrammi läbimise järgselt saadetakse õpetajale järeltegevuste leht, mis sisaldab teemade kokkuvõtet ning viiteid teemakohastele veebilehtedele ja filmidele. Järeltegevuste lehe kasutamine on vabatahtlik, ent annab õpetajale võimaluse õppeprogrammi teemade veelkordseks tagasisidestamiseks järgnevatel päevadel.

Õppekeskkond

Uuealle talumets ja õpiõu programmi läbiviimise asukohana võimaldab õppeprogrammis sätestatud eesmärkide head saavutamist. Kümne hektari suurune PEFC sertifikaadiga talumets võimaldab demonstreerida keskkonnahoidliku majandamise põhimõtteid, õpilased saavad õppekeskkonnas vahetult tegutseda ning õppekeskkond toetab loodushoiu teemade käsitlemist. Maastik on tasane, üldjuhul kuiv. Õpperetk toimub niidetud, ent mõnevõrra ebatasastel metsaradadel, metsaalal või endises taluõues. Õpperetke jooksul läbitakse orienteeruvalt 2.5 kilomeetrit. Vihma ajal või peale vihma võib rohi olla märg. Ohtlikud veekogud puuduvad. Talumets on piiratud põldudega, ligipääs maanteele on metsa ühes tipus üle roheala. Õpperühm liigub üheskoos. Talumets ja õpiõu asuvad 2,5 km kaugusel lähemast alevikust

(Kolga-Jaani). Õpiõue läbiviimise saab kohandada nii liikumise kui muu erivajadusega õpilastele. Soovitatav on, kui programmi tellija teavitab programmi kohandamise vajadusest ette.

Õppeasutuse soovil saab õppeprogrammi läbi viia ka mujal, näiteks talumetsas Lääne-Virumaal. Soovi korral saab õppeprogrammi kohandada sobivaks koolilähedasel õuealale või õppeprogrammi korraldaja poolt organiseeritud õppealale.

Juhendajad

Õppeprogrammi peamine läbiviija on Raul Savimaa, Eesti Looduskaitse Seltsi, Eesti Keskkonnahariduse Ühingu ja Püsimetsaühistu liige. Juhendaja on 2019. aastal läbinud Luua Metsanduskooli täiendkoolituse kursused matkajuhi ja metsakasvatuse aluste alal ning 2022 Eesti Maaülikooli täiendkoolituse kursuse loodusturismi alal. 2020. aastal läbinud SA Tartu Keskkonnahariduse Keskuse täiendkoolitused „Mets ja kestliku arengu haridus“ ning „Sood ja kestliku arengu haridus“ ning Eesti Keskkonnahariduse Ühingu koolitused „Kliimamuutused tänases infoväljas – alternatiivsed tõed ja väärmõisted“ (2020. aastal), „Päev metsas: mis on püsimetsandus ja kuidas seda hariduses tutvustada?“ (2020. aastal), „Kuidas haridus ja digi kokku sobivad?“ (2021. aastal) ja pärandkooslustest (2022. aastal). Õppeprogrammi läbiviijal on pikaajaline praktiline keskkonnateadlikkuse, looduskaitse, metsandusalane ning loodusretkede, kursuste, seminaride ja õppepäevade läbiviimise kogemus. Juhendaja tunneb põhjalikult konkreetset õppekeskkonda, kus õppeprogramm läbi viiakse. Suuremate rühmade või mitme klassi korral kaasatakse vajadusel täiendavad sobivad juhendajad.

Õpperühma saatva õpetaja roll: õppekäigu kokkuleppimisel täpsustada õpperühma suurust, vanust ja võimalikke erivajadusi ning soovi korral täpsemat fookust. Õppekäigu ajal eeldame, et õpetaja tagab osalejate võimalikult asjakohase ja distsiplineeritud käitumise ning osaleb soovi korral omal äranägemisel kõikides moodulites.

Hindamine ja tagasiside

Eesmärkides kirjeldatud õpiväljundite saavutamist hinnatakse esmaselt juhendaja poolt jooksvalt iga mooduli lõpus ning ühiselt suuliselt õppeprogrammi lõpus kokkuvõtete ja tagasiside arutelul.

Programmis osalenud õpetajalt küsitakse tagasisidet õppeprogrammi kvaliteedi kohta e-kirjaga kahe nädala jooksul, lisades lingi tagasiside küsitlusele veebis (EU Survey keskkond). Tagasisideks sobib nii vastus veebikeskkonnas olevale küsitlusele kui e-kirjas esitatud tagasiside vastavalt õpetaja eelistustele. Õpetajale pakutakse soovi korral võimalust arutada kahe nädala jooksul peale kirjaliku tagasiside andmist tagasisidet ja parendusettepanekuid.

Koostatud veebruar 2020. Täiendatud oktoober 2022.

Programmi koostaja: Uuealle talumets ja õpiõu / SelgeSiht Loodushariduskeskus (SelgeSiht OÜ)
telefon 5918 8000; e-post uuealle@uuealle.ee,
<https://selgesiht.eu/loodushariduse-oppeprogrammid-viljandimaal/>

SelgeSiht OÜ, Reg. 14602228
Iva 12 Tallinn 12618
telefon 5918 9000; e-post loodusharidus@selgesiht.ee
<https://selgesiht.ee/loodusharidus/>

SelgeSiht
loodusharidus ja metsamatkad